

IL-Huttafa

Il-Magazin ta' Klabb Huttaf

Settembru
Ottubru
1996
Numru **16**

Stampat fuq
karta riciklata

F'dil-harga...

STIKER
DINJA
WAHDA 96
... ghalik!!

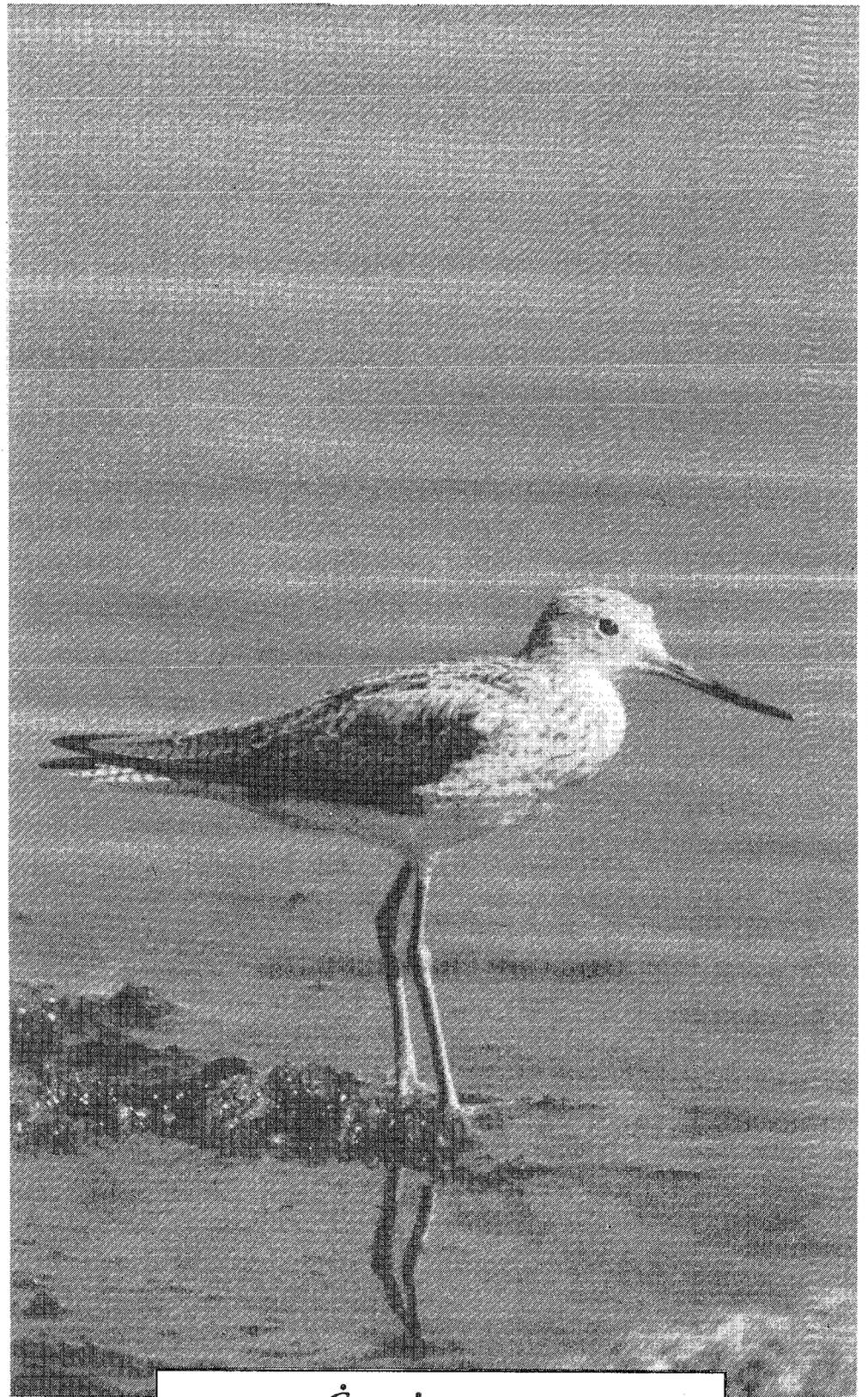
PINGI

IKTEB

IRBAH

Paul Portelli/Cygnus Ltd

Ċewċewwa

abbarrjiet

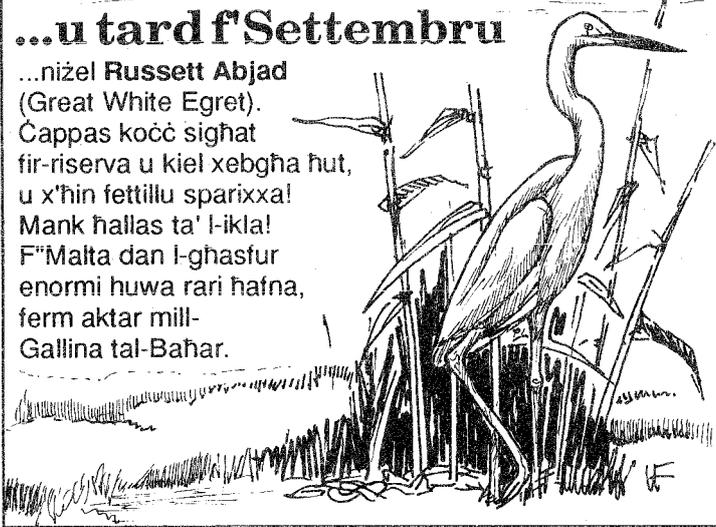
Kmieni f'Settembru...

...nizlet **Gallina tal-Bahar** (Oystercatcher) tistrieħ fir-riserva ta' l-Għadira. Skond il-berdwoċer Ian Mifsud, ridt seba' għajnejn biex taraha! F"Malta hija skarsa hafna din it-tajra.

...u tard f'Settembru

...nizel **Russett Abjad** (Great White Egret). Ċappas koċċ sighet fir-riserva u kiel xebgha hut, u x'hin fettillu sparixxa! Mank hallas ta' l-ikla! F"Malta dan l-ghasfur enormi huwa rari hafna, ferm aktar mill-Gallina tal-Bahar.

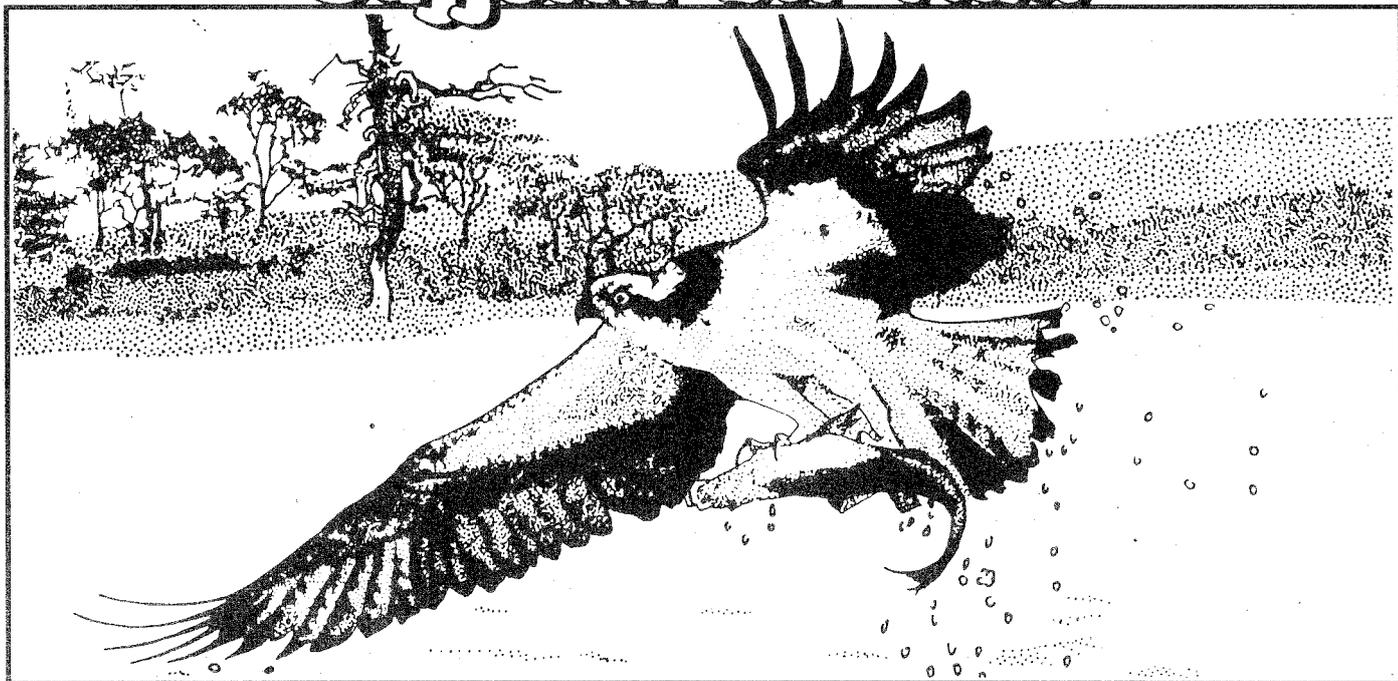
Tim ta' 1700

Is-**Sofor** (yellow wagtails) iħobbu jorqdu fil-qasab, u jħobbu jorqdu fi gruppi. Dan l-aħħar ruxxmata sofor użaw il-qasab ġewwa s-Simar bhala dormitorju. Imma s-sabiha hija li filgħaxija qabel ma jidhlu jorqdu, haduha drawwa jinżlu helu helu quddiem il-ħajd tan-nofs, u joqogħdu hemmhekk nofs siegħa shiħa jinflow u jitraddfu. Immaġinaw xi spetaklu għal min ikun fil-ħajd dak il-hin!

Kuljum bdew jinżlu l-mijiet. Jum minnhom seħibna l-berdwoċer Ray Galea għadd ma' l-1700 għasfur jimmutettja, ilkoll f'roqgħa tajn daqs piċċ tal-baskitbol... biss il-pleyers kienu kollha ta' tim wieħed, għax kollha bil-flokk isfar!

Sajjeta bir-Rix!

"Arpa (osprey) l-ġmiel tagħha tinzel bħal sajjetta bajda mill-ajru. Ċluff daqsxiex fl-ilma, taħtaf huta mdaqqsqa mill-wiċċ, u titlaq biha tissara bejn difrejha."

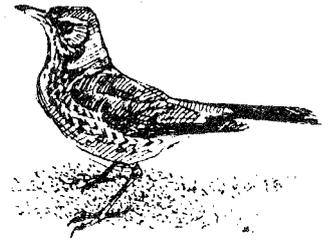
Xi biċċa dokumentajru dwar in-natura ta' Scotland? Le! Xejn ħlief rapport mill-20 ta' Settembru, mir-riserva ta' l-Għadira! Storja bħal din mhi xejn komuni f'Malta. L-aħħar li ġrat kien f'April ta' l-1994 (araw Il-Huttafa nru2), ukoll fl-Għadira. U terġa' dakinhar l-arpa ma kienet qabdet xejn!

Grazzi Charles Gauci (gwardjan ta' l-Għadira) tat-tagħrif

I-IMLIEVEZ

Żmien il-ħarifa huwa fost l-aktar interessanti għall-berdwoċing. Minbarra l-passa ta' ħafna għasafar li jgħaddu minn fuqna fi triqthom lejn l-Afrika, jaslu wkoll dawk li jqattgħu x-xitwa magħna (bħall-pitirrossi). Hekk ukoll l-implievez - għalkemm ħafna minnhom jibqgħu sejrin wara waqfa qasira f'pajjiżna, oħrajn jibqgħu Malta sa Marzu.

Il-familja ta' l-implievez fiha 64 speċi mxerrdin mad-dinja kollha. Generalment huma għasafar imdaqqsin (daqqs bejn Tal-Bejt u ħamiema) li jieklu insetti u dud. Iħobbu wkoll il-frott irqiq (*berries*) li jsibu jikber fis-selvaġġ. F'Malta naraw sitt speċi, li tnejn minnhom huma komuni.

Il-Malvizz jidher ipassi f'Ottubru u Novembru. Huwa komuni ħafna, kultant eluf kbar ipassu f'gurnata waħda. F'dan iż-żmien jidher kullimkien, l-aktar max-xfarjiet u fil-widien. It-tisfira tiegħu "tsip" tingħaraf u spiss tinstema' qabel jisbaħ, anke bil-lejl, waqt li l-għasfur ikun qed ipassi fil-gholi. Kif tibda diehla x-xitwa mbaġħad, l-implievez li jkunu għażlu li jibqgħu hawn jingħabru fil-widien u nħawi oħrajn bis-siġar. F'Marzu jħalluna, u fi triqthom lejn l-Ewropa spiss jingħaqdu magħhom implievez oħrajn li jkunu għaddew ix-xitwa x'imkien ieħor.

Il-Malvizz Iswed ukoll jidher ta' spiss, imma ferm inqas komuni mill-Malvizz. Dan ukoll huwa għasfur tal-ħarifa u x-xitwa. Għasfur mistħi li jħobb iżomm f'xi wied folt fejn jistaħba u jittajjar fil-baxx. Imma tikxfu l-għajta tiegħu "Ċukk, ċukk!" li tinstema' mill-qalba ta' xi siġra. Jingħaraf faċilment għax iswed. Attenti li ma titfixkluhx mal-Merill, li fil-ħarifa u fix-xitwa jiskura u ma jkunx blu daqshekk sabiħ - il-Merill għandu wkoll titjira iktar immewġa.

Fix-xitwa jidher il-Malvizz Aħmar, li huwa ftit skars. Tagħrfu mill-għajta "tswiip" u qisu Malvizz, imma iżgħar.

Fix-xitwa wkoll jidhru l-Malvizzun tal-Qtajja' u l-Malvizzun Prim - skarsi ħafna imma jidhru kull sena. Jibqa' l-Malvizz tas-Sidra Bajda, li huwa rari. Xorta tajjeb li nqallbu ftit fil-gajd, għax qatt ma tista' tgħid!

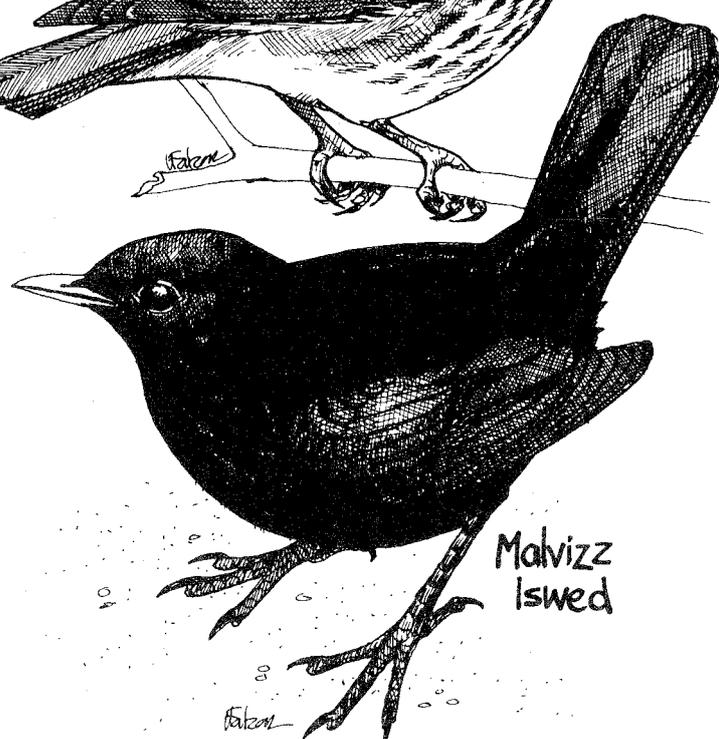
Blex nosservaw l-implievez, l-aħjar li mmorru f'xi għnien publiku kbir - bħal Sant'Anton per eżempju - u noqogħdu għassa għall-għajta li nisimgħu. Widien li jkun fihom arbuxxelli bil-frott zġħir huma tajbin ħafna wkoll. Is-siġra taż-Żinzel, fost oħrajn, hija kalamita għall-implievez, speċjalment għall-Malvizz Iswed. U forsi l-aħjar post huwa l-Buskett, li peress li fih taħlita ta' ambjenti jiġbed lejħ ħafna għasafar, u mhux l-inqas l-implievez.

Malvizz

Malvizz Aħmar

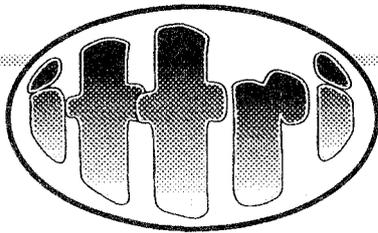

Malvizz Iswed

Mark Falzon

Malvizz - *Turdus philomelos*, Song Thrush
Malvizz Iswed - *Turdus merula*, Blackbird
Malvizz Aħmar - *Turdus iliacus*, Redwing

Malvizzun tal-Qtajja' - *Turdus pilaris*, Fieldfare
Malvizzun Prim - *Turdus viscivorus*, Mistle Thrush
Malvizz tas-Sidra Bajda - *Turdus torquatus*, Ring Ouzel

Tnejn mejta...

Ghaziz Editor,

Kont ghaddejja minn taht l-arkati tal-Gharghur mal-familja. Il-Hadd li ghadda kienet wisq gurnata sabiha, u malli kont ghaddejja rajt zewg Ghasafar tal-Bejt. U kien filhom hasra ghax kienu mejtin. Li kieku lhaqthom naqra hajjin kont insalvahom, imma kien ta' xejn - minn mejtin m'inix ser ingibhom hajjin.

Xi tghid Editor?

Dorothy Borg
Gharghur

Ghaziza Dorothy,

Xi tridni nghid! La mejtin, tard wisq biex tghinjom.

Li tista' taghmel huwa li tipprova taghmel id-dinja ahjar ghal dawk li baqa' hajjin.

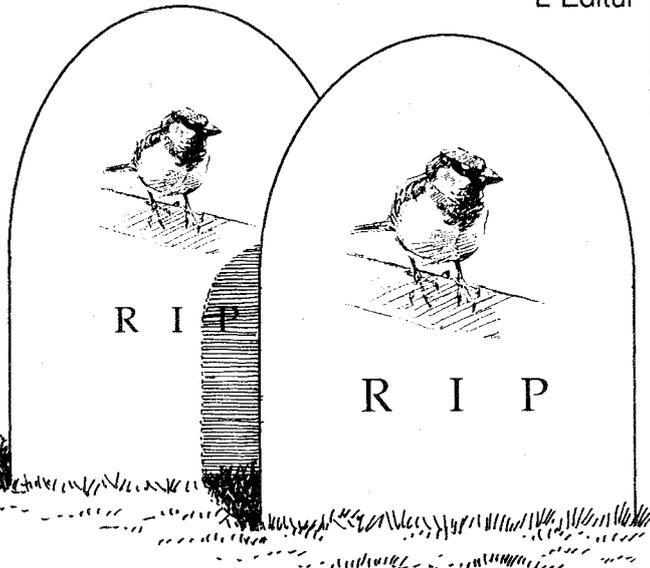
L-ewwelnett wieghed lilek innifsek li tibqa' ambjentalista soda u attiva matul hajtek kollha.

U sadattant, ghal kull ghasfur mejjet li tara, iddahhal membru gdid fil-BirdLife!! Ibdamill-familja tieghek, u kompli bi shabek tal-klassi...

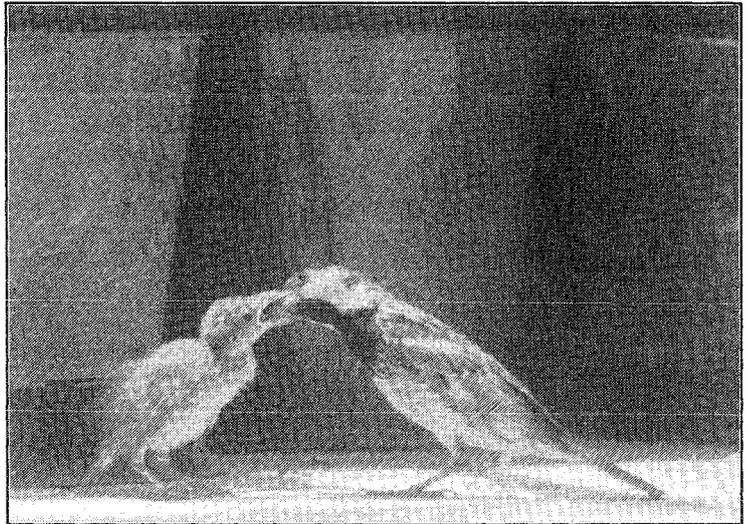
B'hekk tpatti bil-gid ghall-hsara li jaghmlu nies lill-ghasafar u lin-natura. Ejja, ipprova!

U tinsix tghidilna kif tkun sejra!

L-Editor

...u tnejn bil-bejta!

Sur Editor,

Kont bghattli *factsheet* dwar kif naghmel *bird table*. Issa din ghamiltha u digha bdew nizlin l-ghasafar - s'issa digha nizlu ftit Pitorrossi u hafna Ghasafar tal-Bejt.

Ahna ghandna ventilatur u l-Ghasafar tal-Bejt bejtu hemm. Ghasfur zghir li ma jafx itir waqa' fil-bitha taghna u bhalissa qieghed hemm. Ommu u missieru qeghdin jinzlu jzoqquh l-iskalora li naghtihom jiena. Jien u hija Alexei mexxejna l-purtiera tal-bitha u rnexxielna nigbdu ritratt lil missieru jzoqqu. Hawnhekk qed nibghatlek ritratt minnhom biex forsi tippubblikawh fil-gurnal taghkom u taghna t-fal "Il-Huttafa".

Grazzi hafna. Viva l-BirdLife!!

Thomas Pace (Y2224)
Marsaxlokk

Ghaziz Thomas,

Prosit, prosit u prosit! X'ma nippubblikawhx dak ir-ritratt favoluz!

Thomas, ikolli nghidlek li qed tkun verament membru perfett! Taghmel il-bird tables, tiehu r-ritratti ta' l-ghasafar, u naf ukoll li inti tpingihom l-ghasafar, ghax ftit taz-zmien ilu bghattli xi haga ghall-Art Gallery. Ibqa' sejjer hekk, xbin - BirdLife ghandha bzonn hafna ta' membri bhalek.

Taf x'jonqsok taghmel? Hajjar lil shabek tal-klassi jidhlu membri huma wkoll fi Klabb Huttaf. Imqar wieghed!

Prosit mill-gdid!

L-Editor

IKTBULIL

Editor Il-Huttafa
Klabb Huttaf
Birdlife Malta
POBox 498
Valletta CMR 01

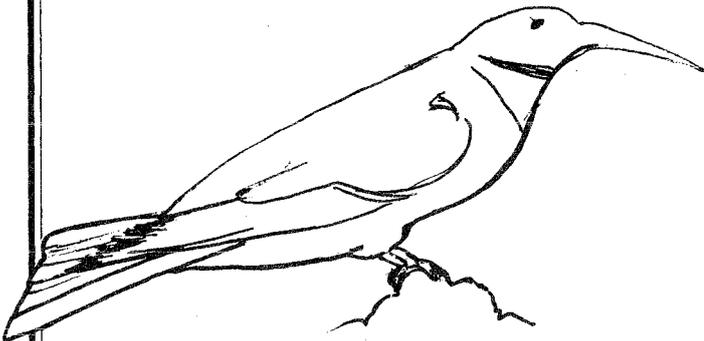
wildlink

Ghal taghrif dwar animalali jew pjanti Maltin, iktbu lil Robert Borg - Wildlink • Klabb Huttaf • BirdLife Malta • POBox498 • Valletta CMR 01.

Biex Robert iwigibkom direttament, ma' l-ittra taghkom inkludu envelope bl-indirizz taghkom u bolla ta' 5c.

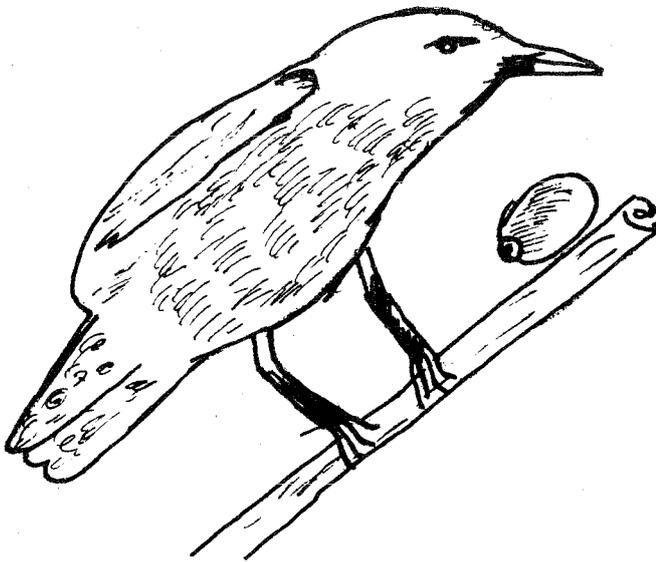

Mark Camilleri (?)

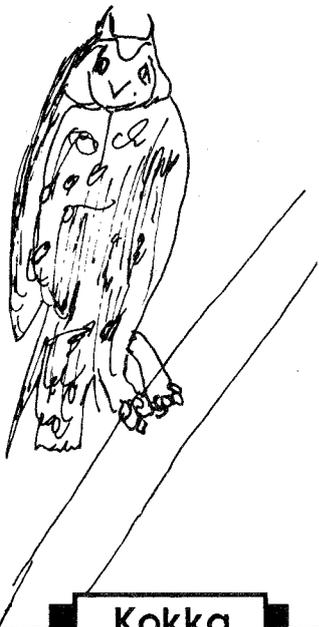
Qerd in-Nahal

Jonathan Sammut (8)

Tajra Safra (mara)

Alexis Milne (10)

Kokka

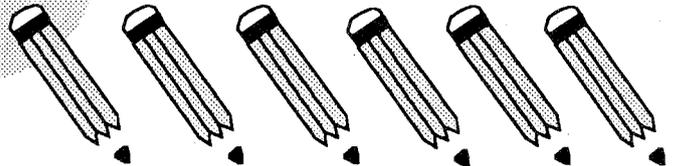
ART GALLERY

Uża karta bajda. Tuzax kartonċin u tpingix bil-kulur. Ibgħat ukoll ismek, l-età u isem l-animat jew pjanta

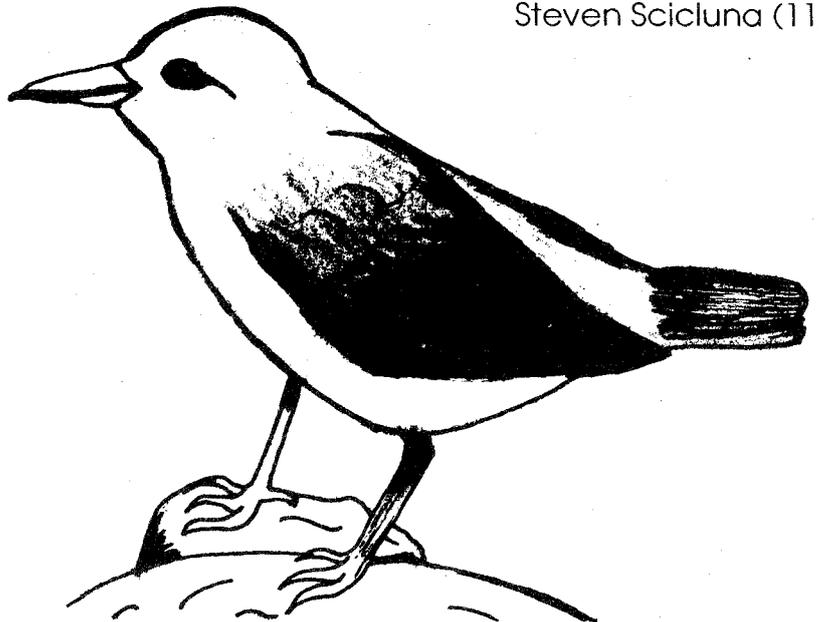
Simon Gauci (11)

Balloftra

Steven Scicluna (11)

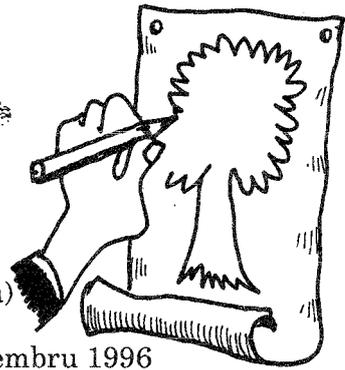
Merill

Minbarra l-kompetizzjoni tas-soltu, did-darba ghandkom tnejn speċjali...

KOMPETIZZJONI 1 POSTER

- Aqbd u kartonicina mhux iżgħar minn xi 58x42cm
- Pingi xi haġa dwar it-tema **L-Ambjent Naturali Malti**
- Użaw kuluri li tridu: feltpens, crayons, lapsijiet, water colours eċċ
- Aħsbu f'messaġġ sabiħ u iktbuh (jew pittruh!) bhala titlu tal-poster
- Fuq wara tal-poster iktbu isimkom, l-indirizz u l-età (importanti l-età)
- Irrumblawh u aghmlulu qafra!
- Wassluh il-ħanut (mappa pag.11) ta' BirdLife mhux wara t-2 ta' Novembru 1996

Il-posters kollha ntellgħuhom wirja (6-13 Novembru) fir-riserva ta' l-Ghadira. Imbagħad intellgħu żewġ rebbieha (wiehed mill-kategorija -10yrs u iehor mill-kategorija 10+yrs - għalhekk importanti li ma tinsewx tiktbu l-età tagħkom). Ir-rebbieha nhabbruhom fil-Huttafa Novembru/Diċembru u nippremjawhom waqt il-party tal-Milied - dettalji aktar tard. Il-premjijiet, bilhaqq, huma **videos** u **kotba** dwar in-natura! U ritratt tar-rebbieha fil-Huttafa ta' Jannar/Frar 1997!

KOMPETIZZJONI 2 ESSAY

- Aqbd u karta u bajro
- Aħsbu x'kontu tagħmlu **Li Kieku Kellkom f'Idejkom l-Ambjent Naturali ta' Malta!**
- Iktbu komponiment bl-idejta li jigukom
- Nizzlu isimkom, indirizz u età
- Itfghuha f'envelope u ibagħtuha lil Kompetizzjoni Essay Klabb Huttaf, BirdLife Malta, POBox498 Valletta CMR01, mhux wara t-2 ta' Novembru 1996. Tistgħu wkoll thalluha l-ħanut (mappa pag.11)

It-tul tal-komponiment irid ikun 100-150 kelma għal ta' taħt l-10snin, u 250-300 kelma jekk għalaqtu l-10 snin. Ahna ntellgħu żewġ rebbieha, wiehed minn kull kategorija, u isimhom inhabbruh fil-Huttafa ta' Novembru/Diċembru, flimkien ma xi siltiet mill-kitbiet tagħhom. Imbagħad nippremjawhom (bhala tal-poster) waqt il-party tal-Milied. Il-premjijiet huma **videos** u **kotba** dwar in-natura. Xi ritratt fil-Huttafa ta' Jannar/Frar 1997 ma jonqosx lanqas!

Attività

Tafu r-riserva ta' l-Ghadira kemm hija kalamita għall-għasafar. Imma b'leż tibqa' hekk, trid hafna xogħol ta' l-idejn... il-gwardjan dejjem bla nifs! Mela xi tghidu li kellna mmorru nagħtuh...

DAQQA TID L-GHADIRA

Data: **Is-Sibt 9 ta' Novembru 1996**

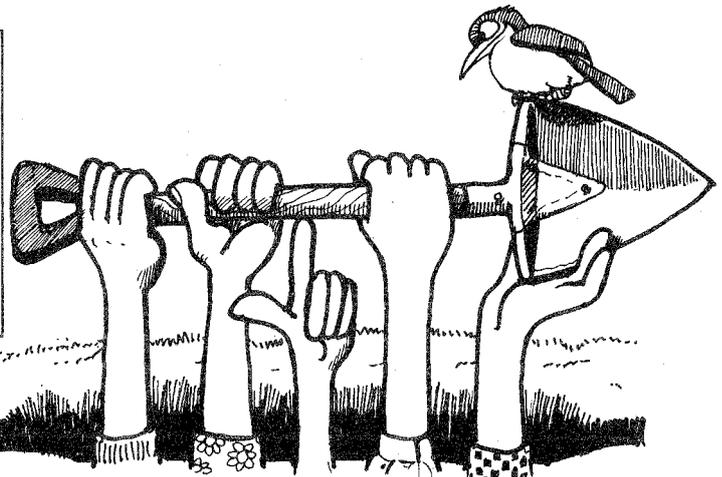
Niltaqgħu: **Fid-daħla tar-riserva**

Hin: **9am**

Għodda speċjali: **Boots ...u jdejn li jridu jahdmu!**

Ġibu magħkom x'tiekl u x'tixorbu. L-attività ta' tispiċċa għal xi nofsinhar.

IMPORTANTI: Jekk ha tiġu, ċemplu waħda l-uffiċċju (230684/250229 - 9am-2pm) biex inkunu nafu kemm ġejjin. Ċemplu mhux aktar tard mis-7 ta' Novembru.

Għasafar fl-iskola

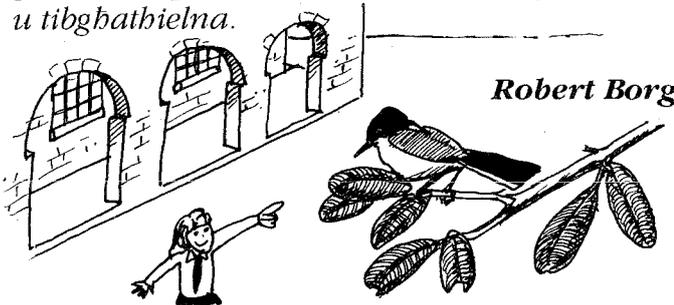
Qatt tajtu każ x'għasafar iżuru l-iskola tiegħek? Qatt gietek il-kurzità ssir taf x'għasafar jaraw sbabek il-Huttaf fi skejjel obrajn? Imsomma, ahna ta' Klabb Huttaf nixtiequ nkunu nafu!! U biex nibdew ha naqbd u max-xhur xitwin.

X'għandek tagħmel? Faċli hafna!

1. Għal Novembru-Diċembru-Jannar ibda żomm rekord ta' l-għasafar li tara (jew tisma') fl-iskola. Tista' tuża l-bin tal-brejk, jew kumbinazzjoni harist mit-tieqa u rajt għasfur għaddej u għaraftu (isma', toqghodx tiskanta mit-tieqa waqt li l-lezzjoni għaddejja...!).

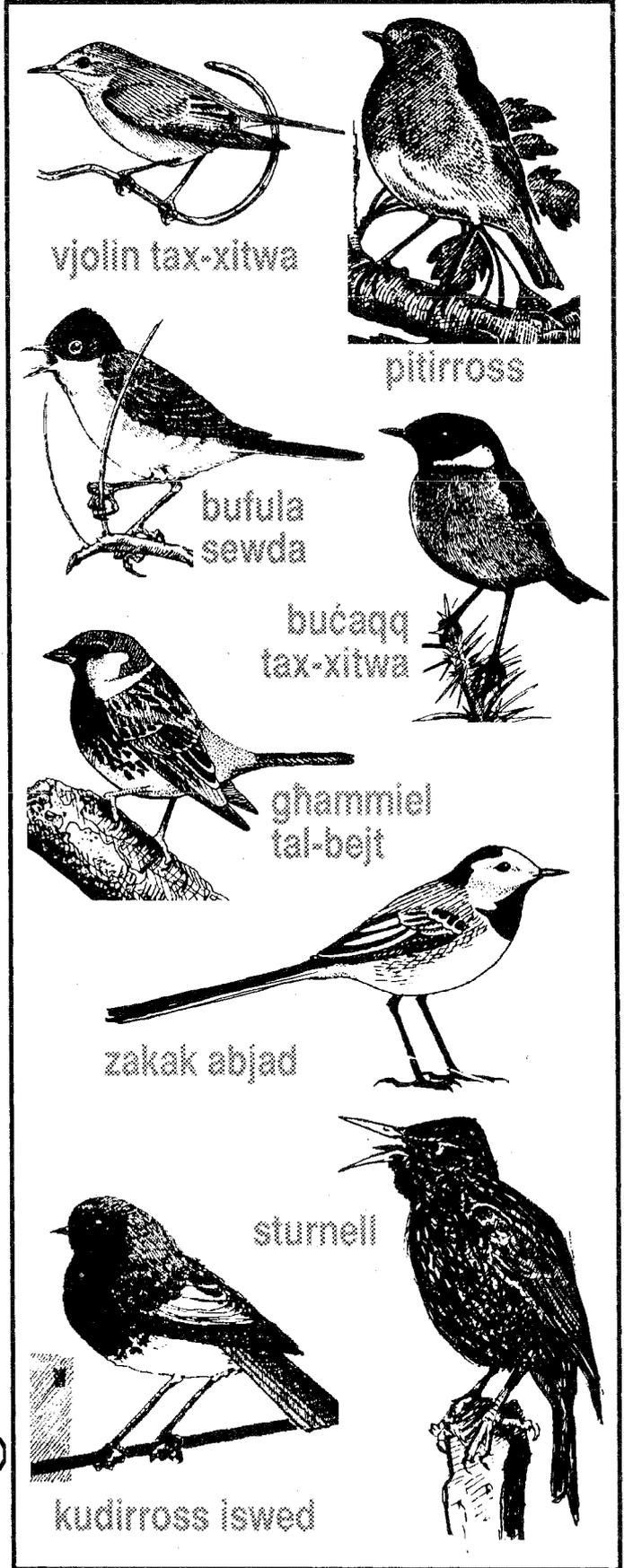
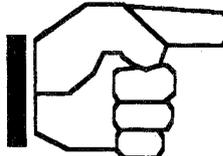
2. Importanti li żżomm rekord tad-data, x'għasfur kien u kemm rajt minnhom (hawn isfel għandek eżempju). Tista' jekk trid iżżid dettalji ta' x'kien qed jagħmel l-għasfur, il-bin, fejn kien eċċ.

3. Imbagħad stenna l-barga tal-Huttafa ta' Jannar/Frar 1997, li fiha ssib formola apposta għal dan il-proġett, biex din tiegħu kopja tagħha u tibgħathielna.

rekord		
Data	Għasfur	Numru
3/11/96	Bufula Sewda	1
4/11/96	Tal-Bejt	3
5/11/96	Pitirross	1
5/11/96	Bufula Sewda	1
6/11/96	Pitir	

Dawn huma 8 għasafar li hemm ċans sew li taraw l-iskola, speċjalment jekk għandkom xi gardina fil-bitha! U jekk għandkom bird table tant aħjar.

Baħħara tal-Galàpagos

Tajr tal-baħar tal-Gzejjer Galàpagos. F'din il-harġa...

3

Il-Pellikan Kannella

Il-Pellikan huwa komuni fil-portijiet u max-xtut tal-Gzejjer Galàpagos. Dan l-għasfur ma jibzax mill-bniedem, u spiss jibni l-bejta goffa tiegħu maġenb xi bini, li fiha jbid 2-3 bajdiet.

Il-medda tal-gwienah taqbez iż-2 metri, u fil-fatt dan huwa l-ikbar fost l-għasafar tal-Galàpagos. Il-mod stramb kif jimxi, jogħdos u jgħum kwazi jgiegħlek tidhaq. Imma jpatti għal dan bil-mod grazzjuż u ritmiku li bih itir. Fit-titjir, il-pellikan iżomm għonqu 'l għewwa, u bi tliet qadriet tal-gwienah jigglajdja għal distanza twila. Il-pellikani jtiru ftit 'il fuq minn wiċċ l-ilma, u meta jkunu flimkien jaqdfu u jigglajdjaw bi preċiżżjoni kbira.

Il-borża li għandu taht geddumu, li hija tipika tal-pellikani, tesa' xi 10 litri ilma, u spiss timtela' x'hin l-għasfur ikun qed jogħdos għall-ħut. Wara jbattal dan l-ilma, u jzomm biss il-qabda!

David Aloisio

Pellikan Kannella

Pelicanus occidentalis, Brown Pelican

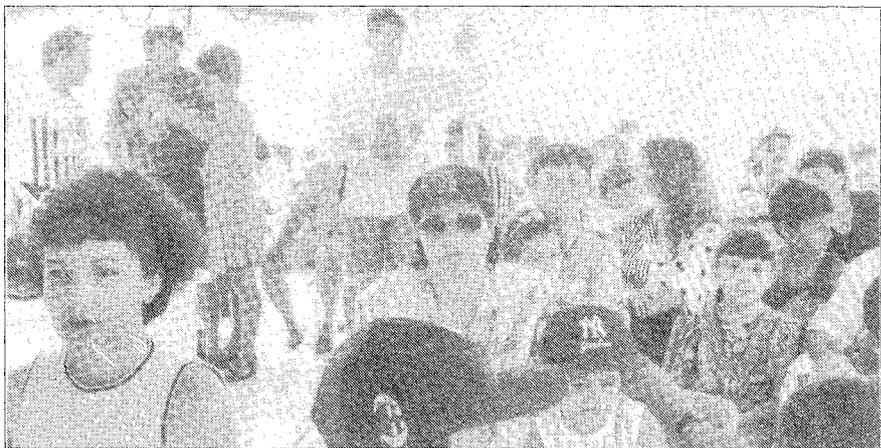
Tpingġja: David Aloisio

S T O R J A R I T R A T T I

Marru

Underwater SAFARI

F'Awwissu l-Gruppi Lokali Naxxar u Rabat marru Underwater Safari. Kienu salt nies mhux hażin, u hađu gost!

Filtraġi: Jason Aloisio

Leaders Jason, Norman u Audrey jikkonsultaw il-lista, u Leader Chris jgħodd il-passiġġieri. Kulhadd abbord?!

Klabb Huffaf jixtieq jirringrazzja lill-kaptan Louis Henwood għall-għajjnuna tiegħu u għall-interess kbir li wera.

"U hekk hu din in-naha qegħdin naraw bughaddas qed jittiekel minn Great White Shark. Tiffullawx please."

GRUPPI LOKALI

H'ATTARD

Leaders: Isabella Borg, Grace Camilleri, Thelma Saliba, Agnes Scicluna (K), Silvio Scicluna (K).

MSIDA/TA' XBIEX

Leaders: Michelle Borg (K), Robert Borg (K), Fleur Casha, Etienne Grech, Marisa Grech.

NAXXAR

Leaders: Jason Aloisio (K), Anita Bezzina, Mark Falzon (K), Justin Vassallo.

RABAT/DINGLI

Leaders: Audrey Chetcuti (K), Norman Chetcuti (K), Angèle Pulis, Chris Pulis.

(K=Ko-ordinatur)

APPELL

Ghandna bzonn genituri biex jghinuna nwaqqfu Gruppi Lokali f'aktar inhawi ta' Malta u Ghawdex! Min ihoss li jista' jghin icempel lil Desirée (436335) jew lil Audrey (454548).

REBBIEHA u REBBIEHA

Ir-rebbieha ta' Kompetizzjoni 14 kienet il-Huttafa Anita Muscat miż-Zejtun.

Ir-rebbieha ta' Kompetizzjoni 15 kienet il-Huttafa Claire Gatt min-Naxxar.

Dawn il-membri rebhu ktieb dwar in-natura

VALLETTA	Triq	Zekka
	No65	
	Triq	I-iFran

○ = BirdLife Nature Shop
 Mit-Tnejn sal Ġimgħa: 9am-12noon
 Nhar is-Sibt 2 Nov biss: 9am-12noon

Dahhal membru fi Klabb Huttaf

... u ghalik BEĠĠ SPECJALI!

- Speċjali ghax dwar in-natura
- Speċjali ghax tal-metall
- Speċjali ghax unika, jigifieri ma jkunx hemm ohra bhalha

Sib habib jew habiba, hajjarhom jidhlu fi Klabb Huttaf, imla d-dettalji taghhom hawn taht, imla tieghek ukoll, u ibaghtilna l-formola flimkien mal-Lm1.50 miżata. Kif jasilna kollox nibaghtulek il-beġġ!

Dettalji tal-MEMBRU GDID

Isem u Kunjom

Indirizz

PostCode

Tel

Data tat-Twelid

Dettalji TIEGHEK STESS

Ismek

Indirizz

Telefon

Ibgħat kollox lil Klabb Huttaf BirdLife Malta POBox498 Valletta CMR01. Tibgħatx flus bil-posta - l-aħjar ċekk, Postal Order jew 30 bolla tal-5ċ.

x'rat
il-kamera

My
baby!

Max Farrugia

Ballottra żghira! Ftit ilu kienet komda fil-bejta ma' ommha u hutha. Imma xi hadd bla qalb harbat il-bejta, u din il-povra tarbija spiċċat bla omm, bla hutha, bla bejta, bla ikel u bla kenn. B'xorti tajba qalbhanina sabet din l-orfni u għaddietha lili-International Animal Rescue (Malta). Ahna ta' Klabb Huttaf nawguraw li xi darba din il-ballottra terga' ssib postha fin-natura Maltija!

Aqla' l-istiker
minn hawn,
wahhlu fejn
jarawh
shabek u...
hudu sehem
flimkien!

X'inhi Dinja Wahda?

Dinja Wahda hija

- l-aqwa, l-ikbar u l-itwal kompetizzjoni li ssir fl-iskejjel ta' Malta u Għawdex
- kompetizzjoni b'hafna attivitajiet li għandhom x'jaqsmu man-natura
- kompetizzjoni li jekk tiehdu sehem fiha tkunu verament qeghdin tghinu lill-ambjent
- divertiment għall-istudenti ta' l-iskejjel Primarji u Sekondarji kollha
- ċans biex tirbaħ inti u trebbah lill-iskola tiegħek l-unur li tkun **l-iskola ambjentalista tas-sena**
- ċans li inti stess tintgħazel bhala **l-ambjentalist żghir tas-sena**
- ċans biex **Klabb Huttaf** ikompli jkber!

Dan huwa
← l-istiker il-gdid ta'
Dinja Wahda 96